

Міністерство освіти і науки України
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

СХВАЛЕНО

Вченою радою

ЧНУ ім. Петра Могили

Протокол № 7 від «29» 05 2025 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

В.о. ректора ЧНУ ім. Петра Могили

Леонід КЛИМЕНКО

«29» _____ 2025 р.

ПРОГРАМА

додаткових вступних фахових випробувань на навчання
за третім (освітньо-науковим) рівнем «доктор філософії»
галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні
відносини»
спеціальності С2 «Політологія»

*Програма схвалена на засіданні
кафедри соціології та політології
(Протокол № 10 від 23.05.2025 р.)*

Миколаїв – 2025

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма розроблена для додаткових вступних фахових випробувань на навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем «доктор філософії» спеціальності С2 «Політологія» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація» для осіб, що здобули попередній ступінь вищої освіти за іншими спеціальностями

Політологічне знання має велике значення в політичному житті суспільства як для теорії і практики політики, так і для збереження стабільності в суспільстві, вмілої реалізації його демократичних засад.

Зміцнення держави як інституції неможливе без формування духовного суверенітету українського суспільства, зокрема, вдосконалення сучасної національної освіти як основи формування високого рівня культури українського народу.

Метою фахового випробування є перевірка рівня оволодіння абітурієнтами системою наукових знань про політичне життя та суспільно-політичні процеси, що відбуваються сьогодні у світі та в Україні, розуміння ними таких складних суспільно-політичних явищ, інституцій та проблем, як влада, політика, демократія, тоталітаризм, громадянське суспільство, правова держава, форми політичної системи, політична культура та інші.

Головні завдання фахового вступного випробування полягають у виявленні наступних знань та умінь у абітурієнтів:

- знання основних політичних концепцій та доктрин з історії
- знання сутності і характерних ознак держави, її ролі і місця в політичній системі суспільства, засад функціонування політичної влади та механізмів її здобуття, утримання та реалізації;
- вміння виявляти закономірності у сфері політичних відносин, суб'єктів політичної діяльності і розкриття шляхів використання цих закономірностей у практиці партійної роботи; вплив політики на економічні процеси;
- вміння визначати сукупність заходів, що забезпечують виконання завдань політичного режиму;
- знання методів політичного аналізу і прогнозування;
- знання основних засад функціонування партійної системи демократичного суспільства; сутності функціонування політичних відносин у перехідних (транзитних) суспільствах;
- знання основних закономірностей функціонування системи міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Фахове вступне випробування включає 4 розділи, які охоплюють основні напрямки системи знань про політику:

1. Загальна теорія політики (ЗТП)
2. Історія світової соціально-політичної думки (ІССПД)
3. Технології політичних процесів (ТПП)
4. Світовий політичний процес і геополітика (СППГ)

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

Загальна теорія політики

1. Характеристика категорій, методів і функцій політичної науки.
2. Причини виникнення політики як самостійної сфери життєдіяльності людини та суспільства.
3. Основні групи визначень поняття політики. Відмінності наукових визначень від побутових.
4. Структура політики та рівні її існування.
5. Функції політики в суспільстві.
6. Парадигми політології.
7. Характеристика теологічної, біологічної та міфологічної концепцій влади.
8. Біхевіористська концепція та психологічні інтерпретації влади.
9. Соціологічний підхід та структурно-функціональна концепція влади.
10. Конфліктологічна теорія влади.
11. Дуалістична концепція влади.
12. Розвиток форм влади.
13. Політична влада, її складові, форми та характерні риси.
14. Типології політичних систем.
15. Форми державного правління та державного устрою.
16. Держава – центральний інститут організації суспільства. Її сутність.
17. Сутність правової соціальної держави.
18. Поняття політичної партії, походження і сутність.
19. Поняття еліти в політиці: еволюція теорії.
20. Політичне лідерство.
21. Світові політичні ідеології. Їх характеристика.
22. Групи інтересів: поняття, структура, функції і типи.
23. Поняття політичної системи та політичного режиму.
24. Основні підходи в політичній теорії до визначення поняття “держава”.
Загальні ознаки держави.
25. Типи політичних партій.
26. Громадські організації і рухи, форми їхньої участі в політичному житті.
27. Поняття політичної соціалізації.
28. Політична свідомість: сутність, структура, види.
29. Політика та міжнародні відносини.
30. Зміст та принципи міжнародної політики.

Історія зарубіжних та вітчизняних політичних вчень

1. Поняття і структура політичних доктрин.
2. Політична думка Стародавньої Індії (брахманізм, буддизм).
3. Політична думка Стародавнього Китаю: даосизм.
4. Політична думка Стародавнього Китаю: конфуціанство,
5. Політична думка Стародавнього Китаю: моїзм.
6. Політична думка Стародавнього Китаю: легізм.
7. Політичне вчення Платона.
8. Політичне вчення Аристотеля.
9. Політичні ідеї Цицерона.
10. Н.Макіавеллі про державу і політику.
11. Вчення Дж. Локка про державу і право.
12. Політичні погляди Т.Гоббса.
13. Політичні погляди Ш.Монтеск'є.
14. Політичні погляди І.Канта.
15. Політичні погляди Г.Гегеля.
16. Концепції лібералізму у ХХ ст.
17. Консервативні теорії ХХ ст. про державу, суспільство та владу.
18. Політичні ідеї М.Вебера.
19. Політична система в поглядах: Д.Істона, Т.Парсонса, Г.Алмонда та К.Дойча.
20. Становлення і розвиток політичної думки в епоху Київської Русі: історичне та світоглядне тло.
21. Політичні ідеї українських гетьманів (І. Мазепа, П. Орлик).
22. Витоки українського національного відродження ХІХ ст.
23. Характеристика суспільно-політичних поглядів М. Костомарова.
24. Характеристика суспільно-політичних поглядів В. Липинського.
25. Характеристика суспільно-політичних поглядів М. Грушевського.
26. Історичні умови розвитку політичної думки на зламі ХІХ–ХХ століть.
27. Характеристика суспільно-політичних поглядів М. Міжновського.
28. Характеристика суспільно-політичних поглядів В. Винниченка.
29. Характеристика суспільно-політичних поглядів М. Драгоманова.
30. Характеристика суспільно-політичних поглядів Д. Донцова.

Технології політичних процесів

1. Політичні зміни й політичний розвиток. Моделювання соціальних та політичних змін.
2. Політичний процес як діалектична єдність об'єктивних та суб'єктивних компонентів: методологічні засади цілеспрямованого управління.
3. Політична система та її взаємозв'язки з іншими підсистемами суспільства.
4. Політичні суб'єкти та інтереси.
5. Парадигмальний підхід до визначення змісту та напрямку розвитку загальносистемних політичних процесів.
6. Парадигми діяльності політичних суб'єктів, технологій представництва інтересів та влади в залежності від типу політичного режиму. Парадигми «панування» та «узгодження».
7. Планування політичної діяльності: стратегія і тактика.
8. Місце політичних технологій у політичному менеджменті та політичному процесі.
9. Ресурси як чинник складання та впровадження політичних технологій.
10. Маркетинговий підхід як ключ до складання політичних технологій: інформація, аналітика, планування.
11. Моделі та технології прийняття політичних рішень.
12. Механізм делегування, соціальне та політичне представництво в умовах демократичного режиму.
13. Роль політичних партій, суспільно-політичних рухів і груп інтересів: безпосереднє та функціональне представництво.
14. Технології проведення масових політичних акцій в контексті тиску на владні структури та завоювання громадської думки.
15. PR та його місце в системі представництва групових інтересів.
16. Лобіювання групових інтересів у політичній системі: основні підходи, принципи, технології.
17. Феномен та основні технології лобіювання інтересів. Ступінь адекватності лобізму принципам демократичного суспільства.
18. Політичний конфлікт як складова частина політичного процесу: проблема протиріччя інтересів та цінностей.
19. Технологія політологічного аналізу конфлікту: політичний конфлікт.
20. Технології управління конфліктом: ініціювання, запобігання, врегулювання, вирішення.
21. Політичний менеджмент: сутність та основні підходи до розуміння.
22. Актуальність політичного менеджменту в умовах політичних процесів сучасності.
23. Політичне маніпулювання в контексті представництва інтересів.
24. Технології психологічного впливу на масову аудиторію.
25. Стереотипи, міфи та інші форми ілюзорної свідомості: їх роль у програмуванні поведінки людини.
26. Пропагандистські технології нацистського режиму в Німеччині.

- 27.Навіювання (сугестія) як метод комунікативного впливу.
- 28.Проблема розгляду політичних технологій в контексті політичного режиму.
- 29.Ролі та функції виборів в умовах різних типів політичних режимів.
- 30.Нормативно-правове поле виборчої кампанії та можливості його використання для формування виборчих технологій.

Світовий політичний процес і геополітика (СППГ)

1. Геополітика: підходи до розуміння.
2. Парадигми геополітики.
3. Категорії геополітики.
4. Функції геополітики.
5. Зародження політичної географії в Німеччині, геополітичні ідеї Ф. Ратцеля.
6. Геополітичні ідеї Р. Челена.
7. Концепція «Серединної Європи» Ф. Науманна.
8. Геополітичні ідеї К. Хаусхофера.
9. Геополітичні ідеї К. Шмітта.
10. Формування та еволюція першої географічної концепції Г. Маккіндера.
11. Друга географічна концепція Г. Маккіндера.
12. Геополітичні ідеї А. Мегена.
13. Геополітичні ідеї Н. Спідмена.
14. Атлантистська течія в американській геополітиці та її еволюція.
15. Мондіалізм та неомондіалізм в США.
16. Геополітична концепція В. де Ла Блаша.
17. Геополітичні ідеї «нових правих».
18. Європейський мондіалізм та неомондіалізм.
19. Геополітичний романтизм.
20. «Москва – третій Рим» - геополітичне вчення ігумена Філофея.
21. Витоки української геополітичної школи та її проблематика.
22. Основні течії української геополітики.
23. Вектори української геополітики.
24. Етапи формування єдиного загальнопланетарного геополітичного простору.
25. Біполярна система геополітичних відносин «холодної війни».
26. Моделі геополітичної структури світу наприкінці XX – на початку XXI ст.: уніполярний та багатополарний світ.
27. Світові геополітичні цикли.

ВИМОГИ ДО ЗДІБНОСТЕЙ І ПІДГОТОВЛЕНOSTІ АБІТУРІЄНТІВ

Оволодіння системою знань, що відповідають вимогам для отримання третього (освітньо-наукового) рівня «доктор філософії» спеціальності С2 «Політологія» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація» передбачає, що вступники повинні мати диплом спеціаліста або магістра із зазначеної спеціальності або перехресної спеціальності, що передбачений правилами прийому; вільно володіти державною мовою, мати здібності до оволодіння знаннями та навичками в галузі фундаментальних та професійно орієнтованих політологічних дисциплін.

Фахове випробування вступників сприяє виявленню здібностей у майбутніх фахівців у галузі політології та споріднених наук. У процесі його проведення абітурієнти повинні показати навички та вміння досліджувати політичні явища та процеси, що необхідно для чіткого визначення індивідуальних орієнтирів застосування власних здібностей та реалізації набутого професійного потенціалу в умовах демократичної політичної системи.

Вступник повинен знати:

- основні поняття політичної теорії;
- місце і роль нормативного, політичного знання в системі гуманітарної освіти та професійної підготовки;
- природу та функціональне призначення політичної влади, засоби і форми її здійснення;
- загально цивілізаційні тенденції розвитку політичних процесів;
- роль спадковості і стійкості політичних систем;
- механізми виявлення та формування форм та рівня політичного мислення і політичної культури;
- основні концепції політичного розвитку сучасного суспільства.

Вступник повинен вміти:

- використовувати понятійний апарат політології при оцінках конкретних політичних ситуацій;
- орієнтуватися у різноманітності та протиріччях суб'єктів політики;
- аналізувати політичний курс держави та діяльність засобів його здійснення;
- оцінити рівень політичної культури конкретної особистості та в цілому суспільства;
- аргументовано відстоювати свою позицію в політичній дискусії;
- прогнозувати розвиток політичних процесів.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ ТА СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

- Вступний іспит на навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем «доктор філософії» проводиться в письмовій формі.
- Кожна особа, що виконує роботу повинна мати індивідуальний комплект із завданням.

- Складені контрольні завдання являють собою систему завдань, які включають чотири вище перелічених розділів, які охоплюють основні напрямки системи знань про політику.
- Контрольні завдання містять 30 варіантів однакових за рівнем складності.
- Кожен варіант завдання містить 3(три) питання у вигляді контрольних запитань.

Зразок білету вступного фахового випробування наведений у Додатку А.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

При перевірці відкритих запитань кожне з них оцінюється у 33-34 бали. Таким чином, за відповіді на 3 питання студент може отримати 100 балів. Набрані бали включаються до загального вступного рейтингу студента.

Шкала оцінювання знань студентів є такою:

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінки за національною шкалою
		екзамен
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
67-74	D	задовільно
60-66	E	
35-59	FX	незадовільно
1-34	F	

Встановлені критерії оцінювання достатності знань студентів при вступі на навчання для отримання третього освітньо-наукового рівня «доктор філософії» спеціальності С2 «Політологія» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація» є такими:

Бали	Критерії оцінювання
90 – 100 «Відмінно»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. абітурієнт показує при цьому глибоке оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
75 – 89 «Добре»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу.

	Абітурієнт виявляє знання і розуміння основних положень з навчальних дисциплін, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки; питання розкриває повно, висвітлення їх завершено висновками, виявлене уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, може мати місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення абітурієнта до фактів.
60 – 74 «Задовільно»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; абітурієнт у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.
1 – 59 «Незадовільно»	Оцінюється завдання, що не виконане, або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Абітурієнт виявив неспроможність розкрити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях припущені суттєві помилки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєнко І.В., Курас А.І., Маргулов А.Х. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір : підруч. / ред.: І.В. Алексєєнко; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 163 с.
2. Гелей С.Д. Політологія: Навч. Посібник / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – 6-е вид. – К. : Знання, 2007. – 309 с.
3. Дронов В. Ю. Міжнародні відносини та світова політика. Одеса : Фенікс, 2022. 131 с.
4. Залучення молоді до розвитку громадянського суспільства: тренінговий посібник / [кол. авт. ; під заг. ред. проф. Ю. В. Палагнюк, Т. В. Лушагіної]. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 165 с.
5. Іванов М.С. Загальна теорія політики: навчально-методичні матеріали / М.С. Іванов. – Миколаїв : Вид-во МДГУ, 2003. – 140 с.
6. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики ХХ – початок ХХІ ст.: навч. посібник / В.Ф. Салабай, Д. Дутко, В.М. Борисенко, М.П. Чуб. – К : КНЕУ, 2006. – 368 с.
7. Історія політичної думки України: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми [І. Вдовичин, І. Вільчинська, Є. Перегуда та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2017.
8. Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми [І. В. Алексєєнко, Т.В.Андрущенко, О.В.Бабкіна та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2016.
9. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми [Т.В.Андрущенко, О.В.Бабкіна, В.П. Горбатенко та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2016. Т.1 Методологічний підхід.
10. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – 2-вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
11. Політологія: посібник / За ред. Бабкіної О.В., Горбатенка В.П. – К. : Академія, 2006. – 568 с.
12. Теорія міжнародних відносин / [М. П. Требін, Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2022. 472 с.
13. Цимбалістий В.Ф. Теорія міжнародних відносин: навчальний посібник. Ч.1 / В.Ф. Цимбалістий; 3-тє вид., стереотип. – Львів : Новий світ–2000, 2006. – 324 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Зразок екзаменаційного білету

Міністерство освіти і науки України
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА
МОГИЛИ
Кафедра соціології та політології

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора ЧНУ ім. Петра Могили

_____ Леонід КЛИМЕНКО
«_____» _____ 20____ рік

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
на навчання за третім освітньо-науковим рівнем «доктор філософії»
галузі знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація»
спеціальності С2 «Політологія»

Варіант № _____

Дайте розгорнуту відповідь на запитання:

1. Політична влада, її складові, форми та характерні риси.
2. Політичні ідеї М. Вебера.
3. Стереотипи, міфи та інші форми ілюзорної свідомості: їх роль у програмуванні поведінки людини.

*Затверджено на засіданні кафедри соціології та політології
Протокол № 10 від «23» травня 2025 р.*

В.о. завідувача кафедри соціології
та політології, к.політ.н, доцент _____

Тетяна ЛУШАГІНА